

תקן חשבונאות בינלאומי 39 מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה

נגזרי מטבע חוץ משובצים

יוני 2008

לפרסומים של המוסד הישראלי לתקינה בחשבונאות (להלן - המוסד לתקינה) בנושאי תקני דיווח כספי בינלאומיים אין מעמד של תקן או הבהרה והם אינם מחייבים. פרסום זה נועד להביא לידיעת ציבור המדווחים את העמדות כפי שהתגבשו בדיוני הוועדה המקצועית של המוסד לתקינה.

פרסום זה מחליף את הפרסום בנושא חוזים לרכישת פריטים לא פיננסיים הנקובים או צמודים למטבע חוץ מחודש נובמבר 2007.

רקע

תקן חשבונאות בינלאומי 39 קובע כי נגזר משובץ יופרד מהחווה המארח ויטופל כנגזר בהתאם לתקן זה אם ורק אם:

(א) המאפיינים והסיכונים הכלכליים של הנגזר המשובץ אינם קשורים באופן הדוק (closely related) למאפיינים ולסיכונים הכלכליים של החווה המארח (ראה סעיפים AG30 ו-AG33 לנספח הנחיות היישום);

(ב) ...

(ג) ...

בסעיף AG33 (ד) לנספח הנחיות היישום, המהווה חלק בלתי נפרד מתקן חשבונאות בינלאומי 39, נקבע כי נגזר מטבע חוץ המשובץ בחווה מארח שהוא חווה ביטוח או מכשיר לא פיננסי (כמו חווה לרכישה או למכירה של פריט לא פיננסי כאשר המחיר נקוב במטבע חוץ), קשור באופן הדוק לחווה המארח בתנאי שהוא אינו ממונף, אינו כולל מאפיין אופציה, ודורש תשלומים הנקובים באחד מהמטבעות הבאים:

(i) מטבע הפעילות של צד משמעותי כלשהו לחווה זה;

(ii) המטבע שבו נקוב המחיר של הסחורה או של השירות הקשורים, שנרכשים או שנמסרים, באופן שיגרתי בעסקאות מסחריות בעולם (כמו דולר של ארה"ב לגבי עסקאות בנפט גולמי); או

(iii) מטבע שמתמשים בו בדרך כלל (commonly used) בחוזים לרכישה או למכירה של פריטים לא פיננסיים בסביבה הכלכלית שבה מתרחשת העסקה (לדוגמה, מטבע יציב ונזיל יחסית שמתמשים בו בדרך כלל בעסקאות מסחריות מקומיות או במסחר חיצוני).

בעבר וכן אף היום נהוג לערוך בדולר של ארה"ב (להלן - דולר) חוזים הכרוכים בהתקשרויות מסוימות, גם כאשר הדולר אינו מטבע הפעילות של אחד הצדדים. הוועדה המקצועית פרסמה בחודש נובמבר 2007 דוגמה הממחישה את אופן ההפרדה של הנגזר המשובץ במקרה של חוזה שכירות לתקופה ארוכה שנערך בדולרים בין צדדים אשר הדולר אינו מהווה מטבע הפעילות של צד כלשהו. הדוגמה נערכה מתוך הבנה כי נדרשת הפרדה כאמור.

במקרים מסוימים, ההשפעה של הפרדת הנגזר המשובץ ומדידתו לפי שווי הוגן דרך רווח או הפסד מביאה לתוצאות בדוחות הכספיים, שאינן משקפות את המהות הכלכלית של העסקה, כפי שהובנה על ידי הצדדים לעסקה בעת ההתקשרות. מטבע הדברים, תוצאה זו מקבלת יתר ביטוי ככל שההתקשרויות הינן לתקופה ארוכה יותר. לאור זאת, הובאה למוסד לתקינה הסוגיה הבאה.

סוגיה חשבונאית

האם ואם כן באיזו תקופה היווה הדולר מטבע שמשמש בו בדרך כלל (commonly used) לרכישה או למכירה של פריטים לא פיננסיים בישראל?

דיון

בדיון שנערך בוועדה המקצועית ביום 30 במרס 2008 נבחנה האפשרות לקיומם של מטבעות שבהם משתמשים בדרך כלל, נוסף על המטבע המקומי בסביבה הכלכלית בה התרחשה העסקה. בסעיף 39 לבסיס למסקנות של תקן חשבונאות בינלאומי 39 מציינת הוועדה לתקני חשבונאות בינלאומיים כי "הדרישה להפרדת נגזרי מטבע חוץ משובצים עשויה להוות נטל על ישויות, אשר פועלות בכלכלות שבהן חוזים עסקיים הנקובים במטבע חוץ הם שכיחים. לדוגמה, ישויות הממוקמות במדינות קטנות עשויות מטעמי נוחות, לנקוב חוזים עסקיים עם ישויות ממדינות קטנות אחרות במטבע בינלאומי נזיל (כגון דולר של ארה"ב, אירו או ין) במקום במטבע המקומי של צד כלשהו לעסקה. נוסף לכך, ישות שפועלת בכלכלה היפר-אינפלציונית עשויה להשתמש במחירון שנקוב במטבע קשה (hard currency) כדי להגן על עצמה מפני אינפלציה, לדוגמה, ישות שיש לה פעילות חוץ בכלכלה היפר-אינפלציונית אשר חוזיה המקומיים נקובים במטבע הפעילות של החברה האם." בסעיף 40 לבסיס למסקנות נאמר כי "הוועדה לתקני חשבונאות בינלאומיים החליטה שלא לדרוש הפרדה של נגזר מטבע חוץ משובץ אם החוזה נקוב במטבע שבדרך כלל משתמשים בו בעסקאות (שאינם מכשירים פיננסיים) בסביבה שבה מבוצעות העסקאות. מטבע ייחשב כמטבע שבדרך כלל משתמשים בו אם, לדוגמה, האוכלוסיה הרגילה מתייחסת לסכומים כספיים שלא במונחים של המטבע המקומי, אלא במונחים של מטבע חוץ יציב יחסית והמחירים עשויים להיות נקובים באותו מטבע."

חלק מהנוכחים בדיון טענו, שבתקופה של היפר-אינפלציה, הצמדה למטבע חוץ היא מכשיר חליפי להצמדה למדד המחירים לצרכן והיא אף פרקטית יותר מאחר וקיים שער חליפין יומי לעומת מדד מחירים לצרכן המתפרסם אחת לחודש וכשם שהצמדה למדד אינה מחייבת הפרדה כנגזר

משובץ, כך יש להתייחס גם להצמדה לדולר או למטבע יציב אחר. טענות כאלה נשמעו גם בדיונים קודמים של הוועדה המקצועית (טרם פרסום המסמך מנובמבר 2007).

בפני הוועדה המקצועית הוצגו מסמכים של הרשתות הבינלאומיות לראיית חשבון לפיהם מלבד המטבע המקומי, עשויים להיות מטבע או מטבעות נוספים שבהם משתמשים בדרך כלל לביצוע התקשרויות. לדוגמה, במדינות כמו רוסיה, ארצות מזרח אירופה ותורכיה נוסף על המטבע המקומי, נעשה שימוש גם בדולר ובאירו וכן במדינה כמו סין נעשה שימוש גם בדולר.

כמו כן, הוצגה בפני הוועדה חוות דעת כלכלית שהוכנה על ידי אורי כהן ממשרד יצחק סוארי בע"מ לפיה בשנת 1999 היה הדולר מטבע מקובל בשימוש במשק הישראלי.

במהלך חודש מאי 2008 נערכו שתי ישיבות של הוועדה המקצועית בהן נדונה התקופה שבה הדולר היווה מטבע שמשמשים בו בדרך כלל. הוועדה המקצועית פנתה למספר מומחים כלכליים כולל מנהלת מחלקת המחקר בבנק ישראל, כלכלנים ראשיים של הבנקים הגדולים ומשרד יצחק סוארי בע"מ על מנת לקבל עמדתם בנושא זה.

בפני הוועדה המקצועית הוצגו עמדות של חלק מהמומחים, אשר התייחסו לנושא ואשר לפיהן במהלך שנת 2007 חל מפנה בהיקף השימוש בדולר בעסקאות מקומיות כגון עסקאות שכר דירה והתקשרויות עם נותני שירותים. כמו כן, בהתאם לנתונים לגבי סחר החוץ של ישראל מרבית המסחר הבינלאומי נקוב עד היום במטבעות זרים (בעיקר הדולר והאירו).

סיכום

לאור כל האמור לעיל, היתה הסכמה בין הנוכחים בישיבה כי נוסף על המטבע המקומי, עשויים להיות מטבע או מטבעות נוספים "שמשמשים בהם בדרך כלל", כמשמעות מושג זה בסעיף AG33 (ד)(iii) לנספח לתקן חשבונאות בינלאומי 39.

לאור העמדות שהוצגו בפני הוועדה על ידי המומחים הכלכליים, היתה הסכמה כי הדולר היווה מטבע שמשמשים בו בדרך כלל בישראל עד ליום 31 בדצמבר 2006. לפיכך, בעסקאות אשר ההתקשרות לגביהן נוצרה עד ליום 31 בדצמבר 2006, לא נדרשת הפרדה של הנגזר המשובץ. האמור לעיל חל גם על עסקאות מקומיות וגם על עסקאות סחר חוץ.

עסקאות מקומיות

לאור האמור לעיל, אין לבצע את ההפרדה של הנגזר המשובץ בעסקאות לרכישה או למכירה של פריט לא פיננסי, אשר נקשרו עד ליום 31 בדצמבר 2006.

לגבי עסקאות מקומיות שנקשרו מיום 1 בינואר 2007 ואילך ואשר אינן מקיימות את התנאים המפורטים בסעיפים AG33 (ד)(i) ו- AG33 (ד)(ii) נדרשת הפרדה של הנגזר המשובץ. הפרדת הנגזר המשובץ בחוזים לרכישה או למכירה של פריטים לא פיננסיים היא בדרך של סדרה של

מספר עסקאות אקדמה (פורורדים) או עסקאות החלפה (swap) כמספר התשלומים על פי החוזה. לכל תשלום מיוחסת עסקת אקדמה (או עסקת החלפה) שתקופת המימוש שלה היא ממועד החוזה ועד למועד התשלום. בכל תאריך מאזן יוצגו הנגזרים (עסקאות האקדמה הפתוחות או עסקאות החלפה הפתוחות) לפי שווים ההוגן והשינוי בשווי ההוגן במהלך התקופה המדווחת ייזקף לדוח רווח והפסד.

לעניין חוזי שכירות, תקן חשבונאות בינלאומי 17 מכילות קובע כי תשלומי חכירה בגין חכירה תפעולית יוכרו כהוצאה על בסיס קו ישר לאורך תקופת החכירה. כאשר הפרדת הנגזר נעשית בהתאם לשיטת עסקאות האקדמה, סכומי השכירות לכל תקופה משתנים לפי שערי הפורורד לכל מועד תשלום כפי שהיה בעת ההתקשרות בחוזה השכירות. על מנת לעמוד בכלל שנקבע בתקן חשבונאות בינלאומי 17 מכילות, הרי בעת ההתקשרות בחוזה שכירות על הישות לחשב את הוצאות השכירות הכוללות לכל תקופת השכירות (קרי סיכום הוצאות השכירות לכל מועד תשלום לפי שער הפורורד בעת ההתקשרות בחוזה השכירות) ולפרוס את ההוצאות הכוללות בקו ישר על פני תקופת השכירות. יש לציין כי הטיפול החשבונאי אצל המשכיר בחוזה זה יהיה בהתאם לטיפול החשבונאי אצל השוכר, כמתואר לעיל ובשינויים המתחייבים.

סחר חוץ

לאחר שהסתיים הדיון בעסקאות מקומיות, נערך דיון לגבי התקשרויות של סחר חוץ לאור העובדה שמדינת ישראל היא מדינה קטנה ופתוחה וסחר החוץ אינו מבוצע במטבע המקומי. בדיון הוצגו שלוש עמדות.

1. בהתאם לעמדה הראשונה, הדולר היווה ומהווה עד היום מטבע שמשמשים בו בדרך כלל בכל התקשרות עם ישות במדינת חוץ שבה הדולר נחשב כמטבע שמשמשים בו בדרך כלל (כלומר, אם ישות ישראלית מתקשרת עם ישות במדינה כגון תורכיה שבה הדולר נחשב מטבע שמשמשים בו בדרך כלל, אין להפריד את הנגזר המשובץ, גם אם מטבע הפעילות של שתי הישויות אינו הדולר).
2. בהתאם לעמדה השנייה, הדולר היווה ומהווה עד היום מטבע שמשמשים בו בדרך כלל בכל התקשרות עם ישות במדינת חוץ שהמטבע המקומי שלה אינו מקובל להתקשרויות. לדוגמה, אם ישות ישראלית מתקשרת עם ישות בהונג קונג, כאשר בישראל לא נהוג להתקשר בהסכמים בדולר של הונג קונג, אזי אין להפריד את הנגזר המשובץ, גם אם מטבע הפעילות של שתי הישויות אינו הדולר.
3. בהתאם לעמדה השלישית, מאחר ומרבית העסקאות המבוצעות עם ישויות במדינת חוץ מבוצעות בדולר, הדולר היווה ומהווה עד היום מטבע שמשמשים בו בדרך כלל בכל התקשרות עם ישות במדינת חוץ כלשהי.

בסיכום הדיון נאמר כי יש להפעיל שיקול דעת לגבי כל מקרה לגופו בקביעה אם נדרשת הפרדה של הנגזר המשובץ בעסקאות סחר חוץ הנערכות במטבע חוץ.